

УДК 581.9 (477.43)

Козак М.І., Федорчук І.В., Жигульова Е.О.

ВИЩА ВОДНА РОСЛИННІСТЬ КАМ'ЯНЕЦЬКОГО-ПРИДНІСТРОВ'Я (КЛАС PHARGMITO-MAGNOCARICETEA, ПОРЯДОК PHRAGMITETALIA)

Кам'янець-Подільський національний університет ім. Івана Огієнка, м. Кам'янець-Подільський, e-mail: maximkozak@mail.ru

Ключові слова: повітряно-водна рослинність, Кам'янецьке-Придністров'я (КП), асоціація, діагностичні види

Згідно фізико-географічного районування України досліджувана територія відноситься до Східноєвропейської провінції, Західноподільського геоботанічного округу. Вона розташована на південній частині західного Лісостепу і відзначається своєрідністю, а саме наявністю глибоких каньйоноподібних долин річок Жванчик, Смотрич, Тернава, Студениця, Ущиця, Калюс, та інші [1, 2].

Вища водна рослинність Кам'янецького-Придністров'я (КП) репрезентує різноманітні угруповання. Серед них значний науковий та практичний інтерес складають види широкої екологічної амплітуди [3]. Вони належать до класу *Phargmito-Magnocaricetea*, який представлений 28 асоціаціями, що входять до чотирьох порядків *Phragmitetalia*, *Oenanthetalia aquaticae*, *Nasturtio-Glycerietalia*, *Magnocaricetalia*. Порядок *Phragmitetalia* утворений одним союзом *Phragmition communis* який нараховує п'ять асоціацій.

Матеріали та методи досліджень

Основним матеріалом для складання синтаксономії вищої водної рослинності КП послужили польові геоботанічні дослідження, які включають 47 повних геоботанічних описи зроблених протягом 2005-2007 рр. При вивченні рослинності застосовували класичні методи: детально-маршрутний, напівстаціонарний, і стаціонарний. Отримані результати опрацьовувались за методом перетворення фітоценотичних таблиць (пакет програм FICEN) [3, 4, 5, 6, 7].

Результати досліджень та їх обговорення

На основі власних досліджень складена синтаксономія вищої водної рослинності порядку *Phragmitetalia* КП.

Клас *Phragmito-Magnocaricetea* Klika in Klika et Novak 1941

Порядок *Phragmitetalia* W.Koch 1926

Союз *Phragmition communis* W.Koch 1926

1. *Phragmitetum communis* (Gams 1927) Schmale 1939 (табл. 1)

2. *Typho angustifoliae-Phragmitetum australis* Tx. et Preising 1942 (табл. 2).

3. *Typhetum angustifoliae* Pignatti 1953 (табл. 3).

4. *Typhetum angustifoliae-latifoliae* (Eggler 1933) Schmale 1939 (табл. 5).

5. *Acoretum calami* Eggler 1933 (табл. 7).

Клас *Phragmito-Magnocaricetea* об'єднує угруповання водойм, болотистих лук, прибережних мілководь, боліт, які утворюються з середньо та високо травних повітряно-водних видів [5]. Угруповання здатні витримувати значні коливання рівня води протягом вегетації, що істотно впливає на морфологічні ознаки видів, флористичний склад та фітомасу угруповань.

Асоціація *Phragmitetum communis* (Gams 1927) Schmale) (табл. 1).

Діагностичні види: *Phragmites australis*.

Ценотична характеристика: загальне проективне покриття угруповань становить 80-100%. Флористичний склад асоціації нараховує від 5 до 11 видів. Загальна кількість видів складає 27, що на 51,9% відображає флористичний склад відповідної асоціації в Україні [3]. В утворенні ценозів провідна роль належить *Phragmites australis* (70-100%). Високою постійністю в угрупованнях зустрічаються *Bolboschoenus maritimus*, *Urtica dioica*. З високою постійністю відзначаються також представники класу *Lemnetea* (*Lemna minor* і *Spirodeia polyrrhiza*), які в під доплених угрупованнях займають панівне становище у наводному ярусі.

В еколого-ценотичних рядах угруповання знаходяться між ценозами класу *Phragmito-Magnocaricetea* (*Typhetum angustifoliae-latifoliae*, *Caricetum pseudocyperi*, *Typho angustifoliae-Phragmitetum australis*) і *Lemnetea* (*Ceratophylletum demersi*, *Lemno minoris-Spirodeletum*). У водоймах КП ценози мають рівномірно-групову будову.

Синекологія: угруповання приурочені до мілководних ділянок водойм з інтенсивними алювіальними процесами, прибережних смуг річок КП, меліоративних каналів із товщею води від 10 до 100 см, мулистими донними відкладами, нейтральною або слабкислою реакцією середовища.

Синхорологія: ценози займають значні площі в північній та центральній частині, частіше формуються монодомінантні угруповання, зокрема у штучних водоймах, меліоративних каналах і старицях річок Збруч, Жванчик. У гирлах річок трапляються рідко.

Загальне поширення: П.-ЛС.- С. звичайно; КП – часто.

Таблиця 1. Асоціація *Phragmitetum communis*

Порядковий номер опису	1	2	3	4	5	6	7	Постійність видів
Номер опису авторський	66	110	136	123	148	43	33	
Проточність (бали)	0	0	0	0	0	0	0	
Поверхнєве коливання	0	1	0	1	0	0	0	
Кількість видів	4	5	11	9	5	6	5	
Проективне покриття ценозу :%	80	100	100	100	100	100	100	
Площа опису (кв.м)	100	100	200	70	150	100	200	

D. s. ass. Phragmitetum communis

Phragmites communis

5	5	5	5	5	5	5	5	V

D. s. cl. Phragmito-Magnocaricetea

Bolboschoenus maritimus

1	+	3	+	+				IV

Інші види

Urtica dioica

+		+			1	+	+	IV

Відмічені не більше як у двох описах:

Phalaroides arundinaceae (2: +; 7:+), *Equisetum palustre* (1:+; 5: +), *Lycopus europaeus* (3:+; 4: +), *Lemna minor* (2:+; 4: +), *Typha angustifolia* (4: +), *Typha latifolia* (3: +), *Glyceria fluitans* (4: +), *Iris pseudacorus* (3: +), *Sparganium erectum* (4: +), *Carex acuta* (3: +), *Carex acutiformis* (3: +), *Equisetum fluviatile* (6: +), *Spirodela polyrrhiza* (2: +), *Potamogeton lucens* (4: +), *Ceratophyllum demersum* (4: +), *Lythrum salicaria* (3: +), *Polygonum persicaria* (6: +), *Bidens tripartita* (3: +), *Ranunculus lingua* (5: +), *Mentha spicata* (6: +), *Solanum dulcamara* (7: +), *Rumex maritimus* (7: +), *Ranunculus sceleratus* (3: +), *Rumex crispus* (6: +).

Асоціація *Typha angustifoliae-Phragmitetum australis* Tx. et Preising 1942 (табл. 2).

Діагностичні види: *Phragmites australis*, *Typha angustifolia*.

Ценотична характеристика: загальне проективне покриття угруповань коливається в межах 60-100%. Флористичний склад асоціації нараховує від 7 до 17 видів. Загальна кількість видів складає 30, що на 53,5% відображає флористичний склад відповідної асоціації в Україні [3]. В утворенні ценозів провідна роль належить *Phragmites australis* (20-70%), *Typha angustifolia* (25-50%). З високою постійністю зустрічаються *Carex acutiformis*, *Ranunculus lingua*, *Glyceria maxima*, *Spirodela polyrrhiza*, *Lemna minor*.

В еколого-ценотичних рядах ценози розміщуються між угрупованнями класу *Phragmito-Magnocaricetea* (*Phragmitetum communis*, *Typhetum angustifoliae*) і *Potametea* (*Potameto-Nupharetum*, *Potametum natantis*, *Nymphoidetum peltatae*). У водоймах КП ценози мають рівномірно-групову або нерівномірно-групову будову.

Синекологія: угруповання приурочені до прибережних ділянок річок, а також замкнених або слабопроточних водойм, із товщею води

від 30 до 80 см, нейтральною та слаболужною реакцією середовища і мулистими донними відкладами.

Синхорологія: угруповання частіше зустрічаються у штучних водоймах і старицях річок Збруч, Жванчик, Смотрич, а також в меліоративних каналах по всій території регіону. Вони досить поширені у водоймах заплави Дністра в межах КП. У гирлах річок трапляються рідше.

Загальне поширення: ЛС.,С. – звичайно, П. – спорадично; КП – часто.

Таблиця 2. Асоціація *Typha angustifoliae-Phragmitetum australis*

Порядковий номер опису	1	2	3	4	5	6	7	8	Постійність видів
Номер опису авторський	26	131	31	120	25	77	1	21	
Проточність (бали)	1	0	0	0	0	0	0	0	
Поверхнєве коливання	1	1	1	1	0	1	1	0	
Кількість видів	7	7	9	7	6	9	17	7	
Проективне покриття ценозу :%	90	100	60	80	60	100	100	90	
Площа опису (кв.м)	200	150	200	200	150	100	200	250	

D. s. ass. Typha angustifoliae-Phragmitetum australis

<i>Typha angustifolia</i>	5	5	5	4	4	4	2	1	V
<i>Phragmites communis</i>	4	3	3	3	5	5	5	5	V

D. s.cl. Phragmito-Magnocaricetea

<i>Carex acutiformis</i>	+				+		+	2	III
<i>Ranunculus lingua</i>					+	+		+	III
<i>Glyceria maxima</i>	+					+	1		II

D. s.cl. Lemnetea

<i>Spirodela polyrrhiza</i>		+	+	+		+	+		IV
<i>Lemna minor</i>	+	+	+	+			+		IV

Відмічені не більше як у двох описах:

Oenanthe aquatica (2: +; 4:+), *Typha latifolia* (3:+; 7: +), *Sparganium emersum* (2: +; 4:+), *Carex riparia* (8: +; 7:+), *Myosoton aquaticum* (7: +; 8:+), *Lythrum salicaria* (3: +; 7:+), *Hydrocharis morsus-ranae* (1+; 6+), *Cicuta virosa* (5: +; 7:+), *Lemna trisulca* (1: +; 2:+), *Rumex hydrolapathum* (3: +; 6:+), *Rorippa amphibia*(7: +), *Potamogeton gramineus* (7: +), *Potamogeton crispus* (7: +), *Ceratophyllum demersum* (6: +), *Glyceria arundinacea* (7: +), *Myosotis palustris* (6: +), *Lycopus europaeus* (3: +; 7:+), *Carex acuta* (5: +), *Sparganium erectum* (3: +), *Phalaroides arundinaceae* (7: +), *Glyceria fluitans* (4: +), *Butomus umbellatus* (3: +), *Acorus calamus* (7: +).

Асоціація Typhetum angustifoliae Pignatti 1953 (табл. 3)

Діагностичні види: *Typha angustifolia*.

Ценотична характеристика: загальне проективне покриття угруповань становить 70-100%. Флористичний склад угруповання

нараховує від 7 до 16 видів. Загальна кількість видів складає 37, що на 77,1% відображає флористичний склад відповідної асоціації в Україні [3, 4]. Проективне покриття діагностичного виду *Typha angustifolia* складає 60-90 %. З високою постійністю в угрупованнях зустрічаються *Carex acutiformis*, *Phragmites australis*, *Typha angustifolia*, *Eleocharis palustris*, *Lycopus europaeus*.

В еколого-ценотичних рядах угруповання розміщені між ценозами класу *Potametea (Potameto-Nupharetum)* і *Phragmito-Magnocaricetea (Typha angustifoliae-Phragmitetum australis)*. У водоймах КП ценози мають рівномірно-групову або нерівномірно-групову будову.

Синекологія: угруповання приурочені до мілководних водойм з повільною течією та інтенсивними алювіальними процесами, товщею води від 20 до 80 см із мулистими донними відкладами, нейтральною або слаболужною реакцією середовища.

Синхорологія: угруповання часто зустрічаються у штучних водоймах і старицях річок КП.

Загальне поширення: П., ЛС., С. – вичайно; КП – часто.

Таблиця 3. Асоціація *Typhetum angustifoliae*

Порядковий номер опису	1	2	3	4	5	6	7	Постійність видів
Номер опису авторський	10	29	143	140	23	5	8	
Проточність (бали)	0	0	0	0	0	0	0	
Поверхнєве коливання	1	1	1	1	1	1	1	
Кількість видів	12	12	10	7	8	16	10	
Проективне покриття ценозу :%	100	90	80	100	100	100	70	
Площа опису (кв.м)	200	150	200	200	150	100	200	

D. s. ass. Typhetum angustifoliae

<i>Typha angustifolia</i>	5	5	5	5	5	5	5	V

D. s. cl. Phragmito-Magnocaricetea

<i>Carex acutiformis</i>			2		+	+	+	V
<i>Eleocharis palustris</i>	+	+				+	+	V
<i>Lycopus europaeus</i>		+	2				2	III
<i>Phragmites communis</i>	+				+		+	III
<i>Carex acuta</i>	2	+	1					III
<i>Carex riparia</i>	2	1				+		III
<i>Schoenoplectus lacustris</i>			+		2	2		III

D. s. cl. Lemnetea

<i>Hydrocharis morsus-ranae</i>	+	+		+	+	+		IV
<i>Lemna minor</i>		+		+	+	+		III
<i>Spirodela polyrrhiza</i>	+			+		+		III
<i>Vetulus umbellatus</i>	+	+				+		III

Відмічені не більше як у двох описах:

Solanum dulcamara (1: +; 2:+), *Potamogeton crispus* (3:+; 5: +), *Cicuta virosa* (5: +; 6:+), *Sium latifolium* (3: +; 5:+), *Mentha aquatica* (1:

+; 2:+), *Sparganium erectum* (1: +; 3:+), *Glyceria maxima* (1: +; 2:+), *Equisetum palustre* (3: +; 7:+), *Acorus calamus* (2: +), *Veronica anagallis-aquatica* (3: +), *Scirpus sylvaticus* (7: +), *Urtica dioica* (7: +), *Lythrum salicaria* (3: +), *Potamogeton natans* (4: +), *Ceratophyllum demersum* (6: +), *Nymphaea alba* (6: +), *Nymphoides peltata* (4: +), *Alisma lanceolatum* (6: +), *Polygonum amphibium* (6: +), *Carex vulpina* (7: +), *Epilobium palustre* (7: +), *Carex pseudocyperus* (6: +) *Lycopus europaeus* (3:+; 4: +), *Lemna minor* (2:+; 4: +), *Typha latifolia* (4: +).

Асоціація *Typhetum angustifoliae-latifoliae* (Eggler 1933) Schmale 1939 (табл. 4).

Діагностичні види: *Typha angustifolia*, *T. latifolia*.

Ценотична характеристика: загальне проективне покриття угруповань становить 60-100%. Флористичний склад асоціації нараховує від 5 до 19 видів. Загальна кількість видів складає 30, що на 61,2% відображає флористичний склад відповідної асоціації в Україні [3, 7]. В утворенні ценозів провідна роль належить *Typha angustifolia* (50-60%), *T. latifolia* (30-50%). З високою постійністю в угрупованнях зустрічаються *Lemna trisulca*, *Polygonum amphibium*, *Ceratophyllum demersum*, *Spirodela polyrrhiza*.

В еколого-ценотичних рядах угруповання знаходиться між ценозами *Typhetum latifoliae*, *Typhetum angustifoliae*. У водоймах КП ценози мають рівномірно-групову або нерівномірно-групову будову.

Синекологія: угруповання приурочені до замкнених мілководних слабопроточних водойм із товщею води від 20 до 50 см, з нейтральною або слаболужною реакцією середовища і мулистими донними відкладами.

Синхорологія: угруповання зустрічаються частіше у штучних водоймах і старицях річок Жванчик, Збруч, а також в меліоративних каналах по всій території КП. У гирлах річок ценози трапляються рідко.

Загальне поширення: ЛС., П. – звичайно, С. – рідко; КП – часто.

Таблиця 4. Асоціація *Typhetum angustifoliae-latifoliae*

Порядковий номер опису	1	2	3	4	5	6	7	Постійність видів
Номер опису авторський	74	94	127	145	117	39	87	
Проточність (бали)	1	1	1	0	1	0	0	
Поверхнєве коливання	1	1	1	1	0	0	0	
Кількість видів	10	13	13	5	6	19	8	
Проективне покриття ценозу :%	100	100	100	100	100	60	70	
Площа опису (кв.м)	100	100	200	70	150	100	100	

D. s. ass. *Typhetum angustifoliae-latifoliae*

<i>Typha latifolia</i>	5	5	5	5	5	3	4	V
<i>Typha angustifolia</i>	5	+	4	5	5	5	5	V

D. s. cl. Phragmito-Magnocaricetea

<i>Polygonum amphibium</i>	+	1	+	1	+	+		V
<i>Butomus umbellatus</i>	+	1				+		II
<i>Lycopus europaeus</i>	+	+	+					II

D. s. cl. Lemnetea

<i>Lemna minor</i>	+	+	+	1	1	1	+	V
<i>Spirodela polyrrhiza</i>	+	+	+		1	1	+	V

D. s. cl. Potametea

<i>Ceratophyllum demersum</i>	+	+	+	1	1			IV

Інші види

<i>Lythrum salicaria</i>	+	+	+					II

Відмічені не більше як у двох описах:

Hydrocharis morsus-ranae (6: +; 7:+), *Sium latifolium* (3:+; 6: +), *Alisma plantago-aquatica* (2: +; 7:+), *Bidens tripartita* (2: +; 3:+), *Polygonum hydropiper* (2: +; 3:+), *Potamogeton berchtoldii* (7: +), *Nuphar lutea* (6: +), *Cicuta virosa* (1: +; 6:+), *Equisetum fluviatile* (6: +), *Myosotis palustris* (6: +), *Carex pseudocyperus* (6: +), *Carex acutiformis* (2: +), *Carex riparia* (6: +), *Glyceria maxima* (6: +), *Eleocharis palustris* (3: +), *Schoenoplectus lacustris* (7: +), *Phragmites communis* (6: +), *Rorippa brachycarpa* (6: +), *Veronica beccabunga* (6: +), *Ranunculus lingua* (6: +), *Polygonum persicaria* (3: +).

Асоціація *Typhetum latifoliae* G. Lang 1973 (табл. 5).

Діагностичні види: *Typha latifolia*.

Ценотична характеристика: загальне проективне покриття угруповань становить 90-100%. Флористичний склад асоціації нараховує від 11 до 22 видів. Загальна кількість видів складає 38, що перевищує флористичний склад відповідної асоціації в Україні [3, 8]. В утворенні ценозів провідна роль належить *Typha latifolia* (70-90%). З високою постійністю в угрупованнях зустрічаються *Phragmites australis*, *Equisetum fluviatile*, *Oenanthe aquatica*, *Alisma plantago-aquatica*, *Sparganium erectum*, *Carex acutiformis*, *Scirpus sylvaticus*, *Lemna minor*, *Spirodela polyrrhiza*.

В еколого-ценотичних рядах угруповання розміщуються між ценозами *Phragmitetum communis* і *Typhetum angustifoliae* або *Glycerietum maximae*. У водоймах ЗП ценози мають рівномірно-групову будову.

Синекологія: угруповання приурочені до заболочених слабопроточних водойм із товщею води від 20 до 50 см, з нейтральною або слаболужною реакцією середовища та мулистими донними відкладами.

Синхорологія: угруповання зустрічаються частіше у штучних водоймах і старицях річок Збруч, Жванчик, а також в меліоративних та обвідних каналах по всій території регіону. В межах КП вони досить поширені у водоймах заплави Дністра. У гирлах річок ценози трапляються рідко.

Загальне поширення: ЛС., П. – звичайно, С. – рідко, КП – часто .

Таблиця 5. Асоціація *Typhetum latifoliae*

Порядковий номер опису	1	2	3	4	5	6	Постійність видів
Номер опису авторський	54	14	62	151	149	7	
Проточність (бали)	0	0	0	1	1	0	
Поверхнєве коливання	0	0	0	0	1	1	
Кількість видів	12	11	21	22	12	20	
Проективне покриття ценозу %	100	90	100	100	100	100	
Площа опису (кв.м)	50	100	200	100	80	100	

D. s. ass. *Typhetum latifoliae*

<i>Typha latifolia</i>	5	5	5	5	5	5	V

D. s. cl. Phragmito-Magnocaricetea

<i>Phragmites communis</i>	+		+	+	1	2	V
<i>Oenanthe aquatica</i>	+	1		2	2	+	V
<i>Sparganium erectum</i>	2	3	+	+		4	V
<i>Acorus calamus</i>	+	+		1		1	IV
<i>Equisetum palustre</i>			+	+	1	+	IV
<i>Carex acutiformis</i>			3	1	3	+	IV
<i>Equisetum fluviatile</i>		2	2	2		+	IV
<i>Alisma plantago-aquatica</i>		2	2		1		III
<i>Epilobium palustre</i>			3	2	3		III

D. s. cl. Lemnetea

<i>Spirodela polyrrhiza</i>		+		1	+	+	IV
<i>Lemna minor</i>	+			1	+		III

Інші види

<i>Scirpus sylvaticus</i>		+	2	2	1		IV
<i>Sium latifolium</i>	+		+	+		+	IV
<i>Lythrum salicaria</i>			+	+	1		III
<i>Lycopus europaeus</i>			+	+		+	III

Відмічені не більше як у двох описах:

Carex pseudocyperus (2: +; 6: +), *Carex acuta* (2: +; 4: +), *Schoenoplectus lacustris* (1: +; 6: +), *Typha angustifolia* (2: +; 4: +), *Siella erecta* (3: +; 4: +), *Archangelica officinalis* (3: +; 4: +), *Veronica anagallis-aquatica* (1: +; 6: +), *Juncus bufonius* (3: +; 4: +), *Mentha spicata* (3: +; 4: +), *Urtica dioica* (3: +; 5: +), *Polygonum hydropiper* (3: +; 4: +), *Cicuta virosa* (1: +), *Polygonum amphibium* (6: +), *Typha laxmannii* (6: +), *Glyceria maxima* (1: +), *Carex riparia* (3: +; 6: +), *Eleocharis palustris* (6: +), *Butomus umbellatus* (1: +), *Solanum dulcamara* (6: +), *Ranunculus repens* (3: +), *Ranunculus lingua* (6: +), *Polygonum persicaria* (3: +).

ВИСНОВКИ

1. Рослинність порядку *Phragmitetalia* КП представлена 5 асоціаціями, які об'єднані в 1 союз *Phragmition communis*. Вона репрезентативно представляє вищу водну рослинність даного порядку в межах центральної і Східної Європи [5, 9].

2. Провідним фактором диференціації угруповань є гідрологічний режим, ефтрофування водойм, вплив прямих та опосередкованих антропогенних факторів на водойми (викошування, випасання, штучна зміна гідрологічного режиму, випалювання та ін.)

3. Факторами загрози в регіоні сьогодні виступають надмірне антропогенне евтрофування, випалювання травостою та осушення водойм, .

ЛІТЕРАТУРА

1. Геренчук К.И. Западно-Подольская область // Физико-географ. Районир. УССР. — К.: Изд-во Киев ун-та, 1968. — С. 187-198.
2. Геоботаничне районування Української РСР // Під. ред. А.І. Барбарича. — К.: Наук. думка, 1977. — 304 с.
3. Дубина Д. В. Вища водна рослинність. Lemnetaea, Potametea, Ruppietea, Zosteretea, Isoëto-Littorelletea (*Eleocharition acicularis*, *Isoetion lacustris*, *Potamion graminei*, *Sphagno-Utricularion*), *Phragmito-Magnocaricetea* (*Glycerio-Sparganion*, *Oenanthion aquaticae*, *Phragmition communis*, *Scirpion maritimi*) / Відп. ред. Ю. Р. Шеляг-Сосонко // Рослинність України. — К.: Фітосоціоцентр, 2006. — 412 с.
4. Дубина Д. В. Дунайський біосферний заповідник. Рослинний світ / [Д. В. Дубина, Ю. Р. Шеляг-Сосонко, О. І. Жмуд, М. Є. Жмуд, Т. В. Дворецький та ін. — К.: Фітосоціоцентр, 2003. — 458 с.
5. Катанская В.М. Методика исследований высшей водной растительности // Жизнь пресных вод СССР. — М., Л., 1956. — Т. 4. — С. 117-125.
6. Косман Є.Т., Сіренко І.П. Новий комп'ютерний метод обробки описів рослинних угруповань // Укр. ботан. журн. — 1991. — 48, № 2. — С. 98-104.
7. Макрофиты – индикаторы изменений природной среды / Д. В. Дубина, С. М. Стойко, К. М. Сытник, Л. А. Тасенкевич и др.]. — Отв. ред.: С. Гейны, К. М. Сытник. — К.: Наук. думка, 1993. — 433 с.

8. Golub V.B., Losev G.A., Mirkin B.M. Aquatic and hydrophytic vegetation of the Lower Volga valley // Phytocoenologia. – 1991. – 20, №1. – P. 63.
9. Moravec J. et kol. Rostlinna spolecenstva Ceske republiky ajejichochrozem. 2 vyd. – Priloha, 1995. – S. 92-103.

М.И. Козак, И.В. Федорчук, Е.О. Жигулева
ВЫСШАЯ ВОДНАЯ РОСТИТЕЛЬНОСТЬ КАМЕНЕЦКОГО-
ПРИДНЕСТРОВЬЯ (КЛАСС *PHARGMITO-MAGNOCARICETEA*,
ОТДЕЛ *PHRAGMITETALIA*)

Ключевые слова: водная и воздушно-водная растительность, Каменецкое-Приднестровье (КП), ассоциация, диагностические виды

Проведены геоботанические исследований, сделан анализ высшей водной растительности рек Каменецкого Приднестровья. Для обработки геоботанических описаний и составления выделения классов союзов использовался пакет программ (Ficen). Высшая водная растительность отдела *Phragmitetalia* включает семь ассоциаций.

М.И. Kozak, I. V. Fedorchuk, E.O. Zhygul'ova
HIGHER AQUATIC VEGETATION OF KAMENETS - DNISTR
AREA (THE *PHRAGMITETALIA* ORDER)

Keywords: aquatic and air - aquatic vegetation, Kamenets-Dnistr area, association

The article deals with geobotanical investigations and analysis of higher aquatic vegetation of the rivers of the Kamenets-Dnistr area. For processing geobotanical descriptions and compiling plant grouping tables the software product *Ficen* was used.

Higher aquatic vegetation of the *Phragmitetalia* order comprises seven associations. The hydrological regime is the leading factor of group differentiation.